

השתנות טבע המלחמות – שישה אתגרים חדשים

ג'ורא איילנד

מאז מלחמת העולם השנייה, ובמושגים ישראליים מאז מלחמת יום הכיפורים, משתנה בהדרגה, אך דרך קבע, אופי המלחמות – ממלחמות טוטליות קונבנציונליות בין מדינות לעימותים צבאיים בעצימות נמוכה בין מדינות לבין ארגונים. מדובר בשני ממדים: ראשית, מספר המלחמות נמוכות העצימות גדול ממספר המלחמות הטוטליות הקונבנציונליות. שנית, יש יותר מלחמות בין מדינה לבין ארגונים (ארגון טרור, ארגון גרילה) ממלחמות (סימטריות) בין מדינות. אין זה אומר שהסתיימה תקופת "המלחמות הרגילות", אלא שבצד המלחמות האלה התרחבה מאוד התופעה של עימותים אחרים. מדינות (אם ההנהגה המדינית ואם ההנהגה הצבאית) לוקות בדרך כלל בהבנת משמעותו של השינוי הזה. לפיכך גם כשמדובר בעימות השונה ממלחמה קונבנציונלית "רגילה" הן ממשיכות לשפוט, לשקול ולהעריך את המצב באמות-מידה שחלקן רלוונטיות פחות ופחות.

המלחמה האחרונה בלבנון והמלחמה בעיראק מוכיחות זאת. אציג שתי דוגמאות: א. לפני כשנה כינס נשיא ארצות הברית מסיבת עיתונאים כדי להסביר שהמצב הביטחוני בעיראק משתפר. כדי לתת תוקף מקצועי לדבריו הוא הופיע כשלצדו גנרל קייסי, מפקד הכוחות האמריקניים בעיראק. ההוכחה של הנשיא שחל שיפור הייתה מספר הגדודים העיראקיים הנעשים מבצעיים – מספרם הולך וגדל ובעתיד יגדל עוד. הנשיא השתמש במערכת המושגים הנכונה למלחמות ה"רגילות", שבהן למי שיש יותר דיוויזיות גדלים סיכוייו לנצח. במלחמה "רגילה" יחסי העוצמה נמדדים בעיקר באמצעות הערכה כמותית. ההיבט הכמותי בעימות בעיראק אינו נטול חשיבות לחלוטין, אבל הוא משני לעומת משתנים אחרים, שאותם לא מנה הנשיא.

ב. באופן דומה מתנהלים דיונים בארץ. לפני מלחמת לבנון השתתפתי בגוף שעסק בתקציב הביטחון. רוב המשתתפים הסבירו שאפשר לקצץ כארבעה מיליארד שקל בתקציב הביטחון. ההסבר המדעי לטענה זו היה באמצעות השוואה בין ההשקעה של ישראל בתקציב הביטחון לבין ההשקעה של אויביה. היות שישראל משקיעה יותר, השקעתה עודפת כנראה, ואפשר לקצץ ולחסוך. העניין הוא שבמלחמה אי-סימטרית עלות חגורת נפץ והכנתו של מחבל מתאבד היא פרומיל מהסכום הנדרש לסכל פיגוע. לפיכך מערכת מושגים כמותית (של השוואה בין גדודים או בין תקציבים) כמעט אינה רלוונטית.

ג'ורא איילנד חבר
בצוות המחקר של
המכון למחקרי ביטחון
לאומי

שישה האתגרים

מציאות חדשה זו מייצרת שישה אתגרים.

1 האתגר הראשון – ניתוח והתאמה של המשתנים במלחמות א-סימטריות, שמתרחשות בשטח שנמצאת בו אוכלוסייה אזרחית. התאמה ראשונה

קשורה למודיעין. בעוד במלחמה רגילה המפקד שואל את הקמ"ן **היכן נמצא האויב**, במלחמות א-סימטריות השאלה הראשונה הנשאלת היא **מי הוא האויב?** האויב במלחמה הא-סימטרית אינו לובש מדים, נמצא בתוך אוכלוסייה אזרחית ולכן לא תמיד ברור מיהו. יתרה מזאת, הוא יכול להיות "גם וגם", "אזרח מן השורה בשעות היום ומחבל בשעות הלילה. הממד החשוב בסוגיית "מיהו האויב" איננו הממד הטקטי אלא דווקא **הממד המדיני**. למשל, בסכסוך הישראלי-פלסטיני בשנים האחרונות השתנתה ההגדרה "מיהו האויב" פעמים רבות לפי המצב המדיני. בתקופות מסוימות היו גורמי הביטחון הפלסטיניים "בעלי ברית" ה"נלחמים אתנו בטרור"; לפעמים הם עמדו מנגד; בתקופות אחרות הם היו "האויב" שבו נלחמים.

לא פחות חשובה הייתה **הגדרת האויב** במלחמת לבנון השנייה. ישראל החליטה שהאויב הוא חזבאללה ולא מדינת לבנון. העולם קיבל בשמחה את ההבחנה הזאת. הוא תמך בכל תקיפה של מטרת חזבאללה, אך התנגד לכל תקיפה של מטרות לבנוניות אחרות. היות שקשה עד בלתי אפשרי לנצח ארגון גרילה הנהנה מחסות מדינתית מובהקת אם אי-אפשר לפגוע בנותנת החסות (לבנון), נוצר מצב שישאל הכניסה את עצמה למערכה קשה עם "יד קשורה", וכל זה בלי שדנה ברצינות בשאלת "האויב".

המרכיב השני של המודיעין נוגע לשאלה מהי **מטרה רלוונטית**. אם במלחמות "רגילות" חלק גדול של המודיעין הרלוונטי היה פיזי (טנקים, מפקדות ושדות תעופה) ו"זמן החיות" של המודיעין ארוך בדרך כלל, הרי בעימות א-סימטרי, "מודיעין זמן אמת" (Real time intelligence) נמדד בשעות, בדקות

ולפעמים בשניות, והרוב המוחלט של המטרות הוא אנשים. אם ידוע למשל שהאויב נמצא בבניין מסוים – הבניין הזה מהווה מטרה. אם חמש דקות מאוחר יותר עברו המחבלים למקום אחר, הבית כמטרה אינו רלוונטי. דרושה אפוא יכולת גבוהה מאוד של התאמת מודיעין בזמן אמת.

העובדה שהמלחמות נמוכות העצימות מתרחשות בתוך אוכלוסייה אזרחית אינה רק סוגיה מודיעינית, ויש לה היבטים מרחיקי לכת – החל בהוראות פתיחה באש וכלה בהיבטים משפטיים. לראייה, הדיון בבג"צ האם "סיכול ממוקד" הוא מותר או אסור.

2 **האתגר השני – הסדרת מערכת היחסים בין הדרג המדיני לדרג הצבאי**. במלחמות "רגילות" הדר-שיח פשוט; הדרג המדיני מודיע לצבא שעליו לנצח, ולאחר השגת הפסקת אש יחל הטיפול של הדרג המדיני; לאחר שהצבא יילחם יעסקו הפוליטיקאים בתוצאות המלחמה. מערכת מושגים כזאת היא פשוטה; את הניצחון קשה אולי להשיג, אך ההגדרה של ניצחון היא ברורה משום שההגדרות המדיניות בהירות למדי בדרך כלל, וכך גם התרגום שלהן למושגים צבאיים. משימות והישגים צבאיים מנוסחים במושגים פשוטים: לעצור התקדמות של דיוויזיה, לתפוס רכס, למנוע מהאויב לעבור קו מסוים, להשמיד שדה תעופה וכדומה.

העיסוק במלחמה קונבנציונלית בין מדינות פשוט יחסית היות שיש לו תיחום ברור הנוגע לממד הזמן (המועד בו החלה והמועד בו הסתיימה), לממד השטח, ויש מסגרת מדינתית ברורה. המסגרת המדינתית משמשת "כתובת", ובעיקר – יש מנגנון שמוסמך על ידי המדינה לנהל את סיום העימות או הפסקתו, כשהמדינה בוחרת לפעול בדרך זו.

התיחום מיטשטש כשהאויב הוא ארגון ולא מדינה. או אז ברורים פחות תיחומי הזמן והמקום, וכן ברור פחות מהן מטרותינו כמדינה ומהו אנו רוצים ומסוגלים להשיג. בעימותים המוגבלים לא פשוט

קשה עד בלתי אפשרי לנצח ארגון גרילה הנהנה מחסות מדינתית מובהקת אם אי-אפשר לפגוע בנותנת החסות (לבנון)

להגדיר יעדים מדיניים ולתרגמם למשימות צבאיות. גנרל בריטי למוד ניסיון מצפון אירלנד, מבוססיה ומהמלחמה הראשונה בעיראק אמר בביקור בארץ, שבמציאות של היום, הניסיון להגדיר את התכלית האסטרטגית או את המשימות בעבור הצבא דומה לניסיון להחזיק ג'לי ביד. ככל שמנסים להחזיק אותו חזק יותר, כך הוא נוזל יותר בין האצבעות. בשל הקושי הזה צריך לקיים סוג אחר של דיאלוג בין הדרג המדיני לדרג הצבאי; לא רק דיאלוג היררכי שבו הדרג המדיני אומר והצבא מבצע, אלא משהו אחר. הייתי עד לקושי ליצור דיאלוג נכון כאשר אהוד ברק ואחר-כך אריאל שרון היו ראשי ממשלה. בימי כהונתו של ברק, בראשית אירועי ספטמבר-אוקטובר 2000, בכל פעם שבוצע פיגוע שהסלים את המצב, נקראו האלופים במטה הכללי בדחיפות אל לשכת ראש הממשלה ברק, שהיה גם שר הביטחון. ראש הממשלה ביקש את תצלומי האוויר של המטרות שהצבא ממליץ לתקוף. ההחלטה שלו, כראש הדרג המדיני, הייתה לתקוף מהאוויר ותפקידו של הצבא בדיון היה להציע את המטרות. עבר זמן עד שמישהו מאתנו אמר: "אדוני ראש הממשלה, אולי השאלה העיקרית איננה אילו מטרות לתקוף. אולי נכון לשאול האם בכלל לתקוף, אולי יש צעדים אפקטיביים יותר". גם אצל שרון היה תהליך דומה. דווקא שמעון פרס (שהיה אז שר החוץ) העיר באחד הדיונים ש-80 אחוז מהנושאים החשובים אינם רק צבאיים ואינם רק מדיניים, אלא נושאים שיש בהם "גם וגם". הוא קבע כי אין ברירה אלא לקיים דיונים משותפים, ובתכיפות גבוהה.

שלושה שבועות מתחילת המלחמה האחרונה בלבנון אמר ראש הממשלה אולמרט שהצבא לא הציג לו תכנית לפעולה קרקעית בלבנון, ולכן הוא לא אישר דבר שלא הציגו לפניו. טענה זו מעידה על אי-הבנה בסיסית כיצד צריך להתנהל דו-שיח בין דרג מדיני לדרג צבאי. במציאות של היום כמעט לכל פעולה מדינית יש השלכות ביטחוניות, וודאי שלכל פעולה צבאית יש משמעויות מדיניות. במצב

זה ראש הממשלה אינו יכול לחכות שהצבא יבוא ויציג לו תכניות. במצב כמו המלחמה בלבנון צריכים ראש הממשלה, הרמטכ"ל ושר הביטחון להיפגש פעם ביום, בפורום מצומצם ביותר, קודם לכול כדי לוודא שהם מבינים את המציאות באופן דומה, ואחר-כך כדי להחליט יחד את ההחלטות הנכונות.

3 אתגר שלישי – הצורך בשינויים ארגוניים ותהליכיים גם יחד. הארגונים הביטחוניים נבנו בצורה שתאמה מציאות מסוימת ולפיה אנחנו נמצאים באחד משני המצבים: או במצב של רגיעה ביטחונית מוחלטת או שאנחנו בעיצומה של מלחמה כללית. כיום הרציפות בין מצב של מלחמה כללית מצד אחד לבין שלום מוחלט מהצד האחר, מייצרת כמעט אין סוף מצבים המחייבים סוג אחר של חלוקת סמכויות ותיאום בין הגורמים. בארצות הברית הגיעו למסקנה הזאת לאחר ה-11 בספטמבר 2001 וגם לאחר המלחמה בעיראק. השאלה שעלתה היא, האם המבנה של חלוקת התחומים בין המודיעין הצבאי, ה-CIA וה-FBI, שהיה נכון בסוף מלחמת העולם השנייה ובתחילת המלחמה הקרה, הוא אכן המבנה המתאים להתמודדות עם הטרור כיום. המסקנה הייתה שצריך לעשות ארגון מחדש במערך המודיעין. לפיכך מונה דרג אזרחי מפקח ומתאם בין כל זרועות המודיעין. הדרג הזה מדווח לנשיא, ולא כפי שהיה בעבר, שראש ה-CIA היה הבכיר בין שלושת ראשי הארגונים ומדווח ישירות לנשיא. גם בישראל נעשו בהדרגה שינויים, חלקם מוצלחים וחלקם – פחות.

ראוי לציין כדוגמה את חלוקת המשימות בין הצבא למשטרה. עד 1973 הצבא נדרש להילחם עם צבאות סוריה ומצרים, והמשטרה נדרשה לתפוס פושעים. ההפרדה בין המשימות הייתה כה ברורה, עד שהיה נכון שבמלחמה הנמשכת שבועיים-שלושה, השוטרים יחדלו מעיסוקיהם השוטפים ויתגייסו לצבא, שהרי הדבר היחיד החשוב בעת מלחמה הוא הלחימה בחזית. כשבוחנים כיום את משימות

**ראש הממשלה
אולמרט אמר
שהצבא לא
הציג לו תכנית
לפעולה קרקעית
בלבנון, ולכן הוא
לא אישר דבר
שלא הציגו לפניו.
טענה זו מעידה
על אי-הבנה
בסיסית כיצד
צריך להתנהל
דו-שיח בין דרג
מדיני לדרג צבאי**

הצבא והמשטרה מוצאים חפיפה של כ-30 אחוז, ולכן בכמה תחומים, כגון הקצאת משאבים וכוח אדם ומתן סמכויות יש לערוך את השינוי המתבקש. כמי שהיה לפני עשר שנים ראש חטיבת המבצעים בצבא, אני זוכר שהיה לנו קושי פסיכולוגי להכיר בכך שבראייה לאומית עדיף כי 13,000 שוטרים יישארו בזמן מלחמה בתפקידם כשוטרים ולא יתגייסו למילואים.

דוגמה נוספת לקושי ארגוני היא גבולות האחריות בין אמ"ן, המוסד והשב"כ. המוסד ממונה על סיכול טרור בחו"ל והשב"כ בתוך ישראל ובשטחים. כיום הבחנה זו אינה מספקת. חלק מאיומי הטרור הגדולים חוצים גבולות; המחבל המתאבד יוצא מאנגליה, עובר דרך מצרים לעזה ומשם לישראל. יש לקבוע על מי מוטלת האחריות לטפל בעניינים אלה.

דוגמה חיובית לשינויים שננקטו במערכת הביטחון לאור הנדרש במלחמה א-סימטרית, קשורה להתמודדות עם טרור המתאבדים, מה שמחזיר אותנו אל נושא הסיכול הממוקד: כדי לפעול ביעילות, צריך לא רק "לסגור מודיעין" בתוך כמה דקות, אלא גם "לסגור מעגל מבצעי", דהיינו "לחבר בין המידע של איש שב"כ למפקד החטיבה המרחבית ולטייס מסוק הקרב. יש צורך לאפשר לשב"כ ולחיל האוויר לתאם ביניהם פעילות בזמן שנמדד בדקות או בשניות וברמה של אי-ודאות ושל מורכבות רבה. מי שמחבר פורמלית בין שני הארגונים האלו הוא רק ראש הממשלה. עם זאת הצליחו הצבא והשב"כ ליצור תהליכי עבודה יעילים תוך "הזזת המחיצות". זו הדרך היחידה שאפשר באמצעותה להגיע לתוצאות מבצעיות יעילות. שינויים כאלו נעשים בדרך כלל באיחור או שאינם נעשים כלל.

האתגר הרביעי הוא האתגר הטכנולוגי. במבט שטחי אפשר לומר שאם נלחמים באויב שכלי המלחמה שלו הם חגורות נפץ, סכינים ורובי קלצ'ניקוב, אזי הטכנולוגיות המתקדמות אינן רלוונטיות, כי בסופו של דבר נלחמים ברחוב רובה עם רובה. מובן

שזו טעות, משום שהיתרון המובהק של מדינה לעומת ארגון הוא היכולת והמשאבים העומדים לרשותה, ובייחוד היכולת הטכנולוגית. נדרשת אפוא התאמת הטכנולוגיה למלחמה בארגוני טרור. לצורך ההתאמות נדרשות לא רק יכולת טכנית (המרת נשק קיים משימוש א' לשימוש ב') אלא גם יכולת לשנות תפיסה של המהנדסים. לדוגמה, כאשר מייצרים טיל או פצצה למלחמה, אזי ככל שיכולת ההרג וההרס גדולה יותר כך מוטב. כאשר נלחמים בזירה שיש בה אזרחים, חלק מסוגי החימוש נעשים בעייתיים. צריך להפוך את כלי הנשק לקטלניים פחות, ואז אפשר לעשות בהם שימוש אפקטיבי. אם אין יודעים כיצד לעשות זאת, נשארים עם טכנולוגיה מתקדמת, אך לא מתאימה להתמודדות עם הנסיבות של מלחמה א-סימטרית.

דוגמה טובה להתאמת אמצעי לחימה חדשים לנסיבות החדשות, בייחוד בשש השנים האחרונות, היא המזל"טים. בהתחלה הם נועדו בעיקר לאתר מטרות צבאיות מובהקות כמו טנקים, ארטילריה ומפקדות של האויב. בשל התקדמות הטכנולוגיה, הן באיכות המצלמות, הן בזמן שהייה באוויר והן בגובה הטיסה (שלא נראה ולא נשמע מהקרע) אפשר להשתמש באמצעי זה ביעילות גם ללחימה בטרור. המזל"ט משמש כיום לא רק לגילוי בני אדם (ביום ובלילה), אלא גם לזיהוי אדם מסוים. דוגמה טובה עוד יותר היא הפתרון הטכנולוגי המאפשר האזנה לאמצעי קשר ומותאם במיוחד לצורכי ההתמודדות ביהודה ושומרון. לא מוגזם לקבוע כי חלק מכריע בהצלחת ההתמודדות עם טרור המחבלים המתאבדים קשור לפיתוח יכולות טכנולוגיות מתאימות.

אתגר חמישי – שימוש נכון בתקשורת, ובעיקר בטלוויזיה. אחד הכלים החשובים בכל עימות צבאי, ובכלל זה ב"מלחמות רגילות", הוא לגיטימציה ציבורית ויותר מכך לגיטימציה בינלאומית. השפעת גורם זה על חופש הפעולה, על היכולת להאריך את משך הפעולה ולמצות את האמצעים שברשותך, היא

עצומה. לגיטימציה בינלאומית מושפעת מדימוי של המציאות יותר משהיא מושפעת מהמציאות עצמה, ודימוי של המציאות – מייצרת בעיקר התקשורת, ובייחוד הטלוויזיה. בצה"ל מבינים שכך הם פני הדברים אולם קיים קושי לתרגם הבנה עקרונית זו לפעולות של ממש, בעיקר כשמתברר שיש להן מחיר שאותו לא בכל מקרה מוכן צה"ל לשלם.

בתחילת האירועים באוקטובר 2000 הייתה ההתנחלות נצרים, שבמרכז רצועת עזה, מכותרת ונצורה. במשך כשבוע היתה תובלה אווירית במסוקים הדרך היחידה להביא אספקה ליישוב ולגדוד צה"ל שהיה בו. כל לילה נשלח מסוק יסעור עם חיילים ועם ציוד ליישוב. בתקופה זו הייתה התקשורת הזרה עוינת את ישראל באופן קיצוני וסיפרה כמעט רק את גרסת הצד הפלסטיני. בעת ההיא שימשתי כראש אגף המבצעים. התקשר אלי דובר צה"ל ואמר כי יש שלושה עיתונאים זרים המעוניינים לבוא לנצרים ולספר גם את הסיפור של הצד הישראלי. היה ברור שהדרך היחידה לעשות זאת היא להטיס אותם ב"יסעור". התקשרתי ליאיר נווה, אז מפקד האוגדה בעזה, וביקשתי שיצרף את העיתונאים הזרים לטיסה הלילית. נווה סרב וענה לי: "אם אני מצרף אותם הם גוזלים לי מקום של צלף, מאגיסט וחובש...".

הפתיחות בצה"ל לנושא התקשורת גדלה משמעותית מאז אוקטובר 2000, אך עדיין רחוקה מהרצוי.

האתגר השישי – הצורך לגשר בין הציפיות ליכולת המימוש שלהן. בסוג זה של מלחמה – זו הא-סימטרית – יש פער גדול בין הציפיות של דעת הקהל, של הפוליטיקאים ושל העיתונות לבין היכולת של כוחות הביטחון לממש אותן. הפער בין הציפיות ליכולות מתבטא בארבעה מובנים: משך המערכה, מספר הנפגעים, היכולת להימנע מפגיעה בחפים מפשע, והיכולת להשיג ניצחון מוחלט. הציפיות בדרך כלל הן אלו:

משך המערכה – אם צה"ל ניצח בשנת 1967 ארבע צבאות אויב בשישה ימים, כמה זמן נדרש לנצח כמה אלפי לוחמי חזבאללה? אנחנו חזקים בהרבה מהאויב, ולכן סביר שננצח ובזמן קצר.

מספר הנפגעים – עימותים מזוינים כמו זה שהיה בלבנון אינם מלחמת קיום בדרך כלל. הם נתפסים לעתים כ"מלחמת בררה", ולכן גם המחיר שמוכנים לשלם הוא בהתאם; היות שצה"ל לא רק חזק מהאויב אלא גם מצויד בנשק מתקדם בהרבה, נוצרת ציפייה שננצח מבלי שנסכן את כוחותינו, בחזקת: עם נשק מתוחכם כל-כך, יש להילחם באויב מרחוק ובזהירות.

אי-פגיעה בחפים מפשע – אנחנו מוכנים לתמוך במלחמת חורמה בחמאס או בחזבאללה כל עוד הנפגעים בצד הם לוחמים. כשהטלוויזיה מציגה תמונות של ילדים הרוגים, אנו נוטים להסתייג ואומרים: לא במלחמה כזאת תמכנו.

אופי הניצחון – אנחנו מוכנים לשלם מחיר במלחמה, ואפילו במלחמת בררה, ובתנאי שבסוף נשיג ניצחון מוחלט וברור. ניצחון מוחלט וברור הוא כניעה פורמלית של האויב וקבלת התנאים שלנו, או לפחות פגיעה באויב כך שיהיה ברור לכול, ובכלל זה לאויב עצמו, שאין באפשרותו להילחם עוד.

ציפיות אלו הן הגיוניות כל עוד עושים "הערכת מצב רגילה" וכל עוד בוחנים את "יחסי העוצמה" בכלים של מלחמה קונבנציונלית בין מדינות. למרבה הצער, חלק ממלחמות ההווה שונות במהותן ואופיין המיוחד מנטרל חלק מיתרונותינו. לכן אי-אפשר להשיג את מלוא התוצאה המקווה באף אחד מארבע הממדים שהוזכרו למעלה.

לעתים, לפרק זמן קצר, נוצר רושם כי ההישג המיוחל מושג (עיראק, אפריל 2003 או לבנון 1982); אך במקרים רבים זו תוצאה של מערכה אחת ולא תוצאת המלחמה כולה. כעבור זמן מסוים האויב מתאים את עצמו לנסיבות החדשות ופותח במערכה חדשה תוך שימוש בטקטיקות המנטרלות את יתרונות הצבא המודרני. אם הדרג הצבאי הבכיר או

להגנת העורף; למרות זה גילתה ממשלת ישראל קשיחות מחשבתית ונמנעה מלעשות את הנדרש. מעידות על כך הבעיות הקשות בעורף בזמן מלחמת לבנון השנייה.

ג. שימוש בכוח צבאי תוך הכרת מגבלותיו. מה

שהשתנה בשנים האחרונות איננו רק אופי העימותים הצבאיים אלא גם ההתייחסות בעולם לעצם קיומם של עימותים אלימים שגורמים להרג של בני אדם. כדי להצליח במלחמה צריך לזכות בלגיטימציה הן לאסטרטגיה (עצם היציאה למלחמה) הן לטקטיקה (אופן ההתנהלות והאמצעים המופעלים במהלכה). הראשון לבד אינו מספיק. "ההחלטות הטובות" הן, שמגבלות כאלו פועלות גם על האויב, אפילו אם הוא ארגון ולא מדינה (ובתנאי שיש לו זיקה ברורה למדינה, למשל, חמאס או חזבאללה). הריסון ששני ארגונים אלו נאלצו לכפות על עצמם בשש השנים האחרונות מראה עד כמה שילוב של כוח צבאי עם אמצעים אחרים – מדיניים, כלכליים וציבוריים – הוא הדבר הנכון.

ד. התאמת המטרות ליכולות. אין זה נכון להסיק

מהדברים לעיל כי בעימותים מוגבלים עם טרור ועם גרילה אי-אפשר להגיע להישגים משמעותיים. מרשים ביותר ההישג של ישראל במאבק בטרור המתאבדים מעזה ומהגדה המערבית, ולא תהיה זו טעות להגדיר אותו ניצחון. במארכ 2002 נרצחו בישראל 135 בני אדם ב-17 פעולות טרור. מאז ועד עתה צומצמו באופן משמעותי האבדות שנגרמו לישראל בפעולות מהסוג הזה. השינוי הדרמטי הוא תוצאה של ארבעה דברים: (1) מבצע צבאי מוצלח באפריל 2002, שהיו לו מטרות נכונות ובנות השגה; (2) המשך שליטה בערי הגדה המערבית; (3) הקמת הגדר; (4) יצירת לחץ לאורך זמן על חמאס, שגרם לארגון להימנע מלזרוע פיגועי התאבדות.

הקוהרנטיות של "המטרה", "המשימות" ויצירת רף ציפיות ריאלי (הורדה משמעותית של רמת הטרור אך לא העלמתו המוחלטת) היו ועודם מפתח להצלחה.

הדרג הפוליטי יתעלם מכך ויבטיח לציבור תוצאות שאינן ניתנות להשגה, הוא יעצים את הפער בין הציפיות להישגים וכאשר תתחוויר המציאות ייווצר משבר אמון קשה.

סיכום

היכולת להצליח במלחמות במאה ה-21 תלויה ביכולת ההנהגה של מדינה להיערך באופן נכון לקראתן. להלן ארבעה עוגנים – מתווי דרך

א. היערכות מתאימה לאופי המלחמה שבפתח.

קיימים שלושה סוגים של עימותים צבאיים: (1) מלחמות קונבנציונליות בין מדינות; (2) מלחמות עם מדינות שאין אתן גבול משותף; (3) מלחמות בארגוני טרור או גרילה. כל אחד מהסוגים האלה מחייב דרך ההתמודדות שונה. על מקבלי ההחלטות לדעת לפני איזה סוג של מלחמה הם עומדים ומהם מאפייניו, כשמתפתח משבר או כשיוזמים מלחמה.

השימוש בעוצמה אווירית כדי להשיג את היעדים (או את רובם) נכון במלחמה עם אויב מדינתי שאין אתו גבול משותף. שימוש זה נכון גם במקרה שעיקר כוחו של האויב מתבסס על רק"מ ועל מתקנים קבועים, וכאשר האויב – שהוא מדינה – רגיש לפגיעה בתשתיות לאומיות. אותה עוצמה אווירית עם אותן יכולות טכנולוגיות יעילה פחות במקרה שעוצמת האויב מתבססת על כמה אלפים של לוחמים עם נשק אישי (ובכלל זה רקטות וטילים נגד טנקים), המעורים באוכלוסייה האזרחית ואינם רגישים להיגיון המדינתי ולפגיעה בתשתיות לאומיות.

ב. יצירת ורסטיליות וגמישות במערכות

הביטחוניות. ורסטיליות בהקשר הזה היא יכולת צבאית המתאימה לכמה סוגי תרחישים. המזל"ט הוא דוגמה טובה; הוא אמצעי מודיעיני יעיל הן כלפי מדינות רחוקות, הן כלפי צבא קונבנציונלי והן במלחמה בטרור. גמישות היא היכולת לשנות תהליכים, סמכויות בין-ארגוניות ובעיקר מבנים ארגוניים, יחד עם השתנות הסביבה והשתנות האיומים. צורך כזה כבר זוהה לפני 20 שנה בנוגע